

Gold, John R. et. al. (1991), *Teaching Geography in Higher Education. A Manual of Good Practice*, Basil Blackwell, Oxford, 262 pp.

Teaching Geography in Higher Education és un manual de pràctica de l'ensenyament de la geografia a l'educació superior.

Escrit per set geògrafs i educadors, el llibre gira entorn de la «bona pràctica» de l'ensenyament i esdevé una guia excel·lent per al professor de geografia en aquest estadi de l'educació. Però, a banda de la seva qualitat de transmissor del coneixement, l'obra és essencialment una reflexió teòrica que examina fil per randa tant la pràctica educativa com la finalitat de l'educació. En aquest sentit, el seu mèrit rau no tant en ésser el «receptari» de com cal ensenyar la geografia a través de diferents recursos pedagògics —pretensió, d'altra banda, molt justificable—, sinó per aconseguir que d'una forma subliminar sigui aquest vessant de reflexió teòrica sobre com cal plantejar-se l'ensenyament l'eix central del llibre i el marc on se situa tota la pràctica metodològica.

Els autors, que han treballat junts com a membres del grup editorial de la revista *The Journal of Geography in Higher Education*, comparteixen la preocupació del principal problema que afecta l'ensenyament de la geografia en els darrers anys: la disminució de la qualitat de l'educació, conseqüència directa de la diversificació ocupacional dels professionals en activitats no lectives. Així, doncs, decebuts i crítics amb aquesta realitat, els autors prenen com a punt de partida la importància de l'ensenyament de la geografia per tal de reptar els professors a la reflexió sobre la seva pràctica educativa, i al

mateix temps proveir-los d'excel·lents idees i recursos.

L'obra està dirigida especialment a l'educador, i per tant posa l'èmfasi més en com cal ensenyar que en com cal aprendre. No obstant això, les al·lusions a la tasca d'aprenentatge són constants al llarg del llibre, i des de bon començament es deixa ben clara la interacció entre ambdós processos, i s'especifica que el «bon ensenyament» es recolza en un aprenentatge actiu, centrat en l'estudiant, i concebut globalment com un procés de desenvolupament personal i social que perdura tota la vida.

L'exposició es recull en onze capítols que s'ordenen des del punt de vista del contingut seguint una línia clarament inductiva. Partint dels aspectes més concrets de la pràctica educativa s'arriba al disseny del model curricular òptim i a la reflexió final del que suposa un bon ensenyament. Si en descartem els capítols 1 i 11, la introducció i l'epígraf final, respectivament, l'obra conté tres apartats ben diferenciats. El primer i més extens —capítols 2 al 7— és un recorregut pels principals recursos metodològics que es troben avui a l'abast del professor de geografia, i en ell s'exposa bàsicament l'ús que se'n fa i la seva finalitat; el segon —capítols 8 i 9— és una reflexió sobre l'objecte i la pràctica de l'avaluació educativa, tant en un sentit qualitatiu, de valorar o apreciar el procés d'aprenentatge de l'alumne i la pràctica de l'ensenyament, com quantitatiu, o l'acte, més cru si ho volem, de posar notes. El darrer apartat —capítol 10— es dedica íntegrament a definir l'objecte, el contingut i el procés de disseny d'un currículum de geografia.

L'exposició oral, el treball de camp, les pràctiques i els projectes de recerca, i l'ensenyament a partir de les discussions, són els cinc mètodes tradicionals d'ensenyament

ment que segons els autors urgeix redefinir. Amb l'especificitat que correspon a cada mètode, consideren bàsic que el professor es plantegi de quina manera es poden utilitzar els recursos per tal no només de fer més fàcil la tasca de transmetre el coneixement, sinó també perquè contribueixin a encoratjar l'estudiant a prendre responsabilitat del seu aprenentatge. Presentats d'una forma clara i sistemàtica, de cada un dels recursos es defineixen els objectius i la finalitat, el procés d'utilització —s'inclou la seqüencialització de les activitats—, el treball que cal realitzar per part del professor i de l'alumne i el rol que aquests han d'adoptar en cadascuna de les fases, alhora que es destaquen els avantatges i els inconvenients respecte a d'altres materials, i s'avancen algunes suggerències per aconseguir-ne la seva efectivitat. De la mateixa manera es presenten dos mètodes relativament nous en l'ensenyament de la geografia: els cursos que es basen en la utilització de materials ja preparats, ja siguin dossiers temàtics, vídeos, llibres d'exercicis, etc., i el recurs educatiu de l'ordinador com a eina i també com a objecte d'ensenyament. En tots ells se subratlla la importància d'una bona planificació i de la supervisió constant tant dels mètodes com de la pràctica d'ensenyament, així com d'especificar sempre els objectius del que s'està fent als estudiants com a clau que assegura la seva participació, integració i entusiasme en la tasca present i també en la motivació per a l'aprenentatge posterior.

La preocupació dels autors pel *feed-back* de la pràctica educativa és una constant al llarg de l'obra. I en aquest sentit, l'avaluació, com a part integrant de la planificació del curs, és la que ha de proveir a l'educador i a l'estudiant del marc idoni per revisar l'èxit i els errors de les seves actuacions i

dels seus mètodes. Així, doncs, avaluar esdevé tant un procés que valora l'activitat de l'alumne i l'estimula a esmenar els seus errors, com un mètode que contribueix a reexaminar els objectius del curs, el sistema d'aprenentatge, la relació entre professor i alumne, i, en definitiva, la qualitat del treball que s'està portant a terme.

Precisament és en la darrera part del llibre on els autors mostren la íntima connexió entre planificar i avaluar, a través del procés cíclic de disseny i redisseny del marc curricular. Aquí es planteja bàsicament la finalitat i el procés de creació d'un model curricular tenint en compte els objectius més amplis de l'educació, el contingut disciplinari, les motivacions i els interessos dels professors, les pressions des de les institucions governamentals, la disponibilitat de recursos i les necessitats individuals dels estudiants.

Finalment, el llibre mostra la seva orientació de guia pràctica per a l'educador amb un receptari de deu principis bàsics que cal tenir present a l'hora d'ensenyar, i amb un darrer missatge per convèncer els professors de la importància de donar prioritat a la tasca educativa malgrat les pressions de l'exterior per adoptar altres rols, i es destaca l'aspecte del gaudiment i de la satisfacció personals. Una perspectiva de canvi d'orientació clarament *bottom-up* amb la qual es dedueix que la millora de la pràctica educativa s'aconsegueix a partir del «bon ensenyament» de cadascun dels individus.

Des del punt de vista metodològic el llibre fa honor a la seva prèdica. És un exemple de bona organització i sistematització dels continguts. Cada capítol compta amb unes línies introductòries, una argumentació crítica amb molts exemples situacionals, unes conclusions generals acompanyades de quatre idees clau a mode de recordatori i

d'aplicació ràpida, i uns apunts bibliogràfics recomanats per a cada toma en qüestió. El llenguatge és àgil i entenedor, i s'agraeix l'aclariment de termes pedagògics molt utilitzats en llengua anglesa i no sempre d'una forma correcta. D'altra banda, el to, que podria considerar-se moralitzant o adoctrinant segons una terminologia que ja es manifesta en el subtítol, no converteix les propostes dels autors en actes de fe, sinó que són constantment argumentades d'una forma crítica, i es destaquen tant els avantatges com les limitacions, amb la qual cosa es pot pensar que la «bona pràctica» i el «bon ensenyament» són també recursos lingüístics per atraure l'atenció. Finalment, el llibre conclou amb unes referències als autors, una extensa bibliografia —bàsicament anglosaxona— força actualitzada i un índex de mots clau.

Ens trobem, doncs, davant d'un llibre eminentment útil i molt encoratjador per a tots aquells que viuen de i per a l'educació; una obra de caire pedagògic escrita per set persones que supera brillantment el repte a la unitat i a la coherència del seu contingut i de la seva metodologia. Tanmateix, el marc d'un «bon ensenyament» pot coixejar si no es consideren plenament les altres fonts del currículum. En aquest sentit, els vessants socio-cultural, psicològic i epistemològic intervenen, juntament amb el pedagògic, a l'hora de millorar aquesta qualitat de l'ensenyament, i encara més si partim del fet que els aspectes més metodològics no han de ser només objecte d'aprenentatge *per se*, sinó transmissors d'uns continguts disciplinaris, d'uns valors socials o d'unes opcions ideològiques.

Mireia Baylina i Ferré

Departament de Geografia
Universitat Autònoma de Barcelona

Clary, M. et al. (1987), *Cartes et modèles à l'école*, RECLUS, Montpellier, 112 pp.

Maryse Clary, professora de l'École Normale de Nîmes, Guy Dufau, inspector d'ensenyament, Raoul Durand, mestre d'escola, i Robert Ferràs, professor de la universitat de Montpellier, són els autors de *Cartes et modèles à l'école*. Tots ells es troben vinculats al centre RECLUS, dirigit per Roger Brunet, centre públic que es dedica preferentment a la recerca i la divulgació en l'àmbit cartogràfic de la geografia. L'edició de la revista *Mappemonde* és un reflex d'aquesta tasca específica, com ho és també l'edició pel mateix centre RECLUS del llibre que ara comentem.

Cartes et modèles à l'école respon globalment a la voluntat d'acostar la reflexió científica sobre la concepció i les funcions dels mapes feta pels autors —i derivada de les propostes dels coremes de Roger Brunet— a l'ensenyament.

El prefaci del llibre, realitzat per Armand Fremont, rector de l'Acadèmia de Grenoble i antic director científic de la CNRS, ens situa l'obra i en destaca el caràcter de proposta pedagògica agosarada.

Quant al contingut del llibre, s'hi poden identificar dues parts. Una primera, d'emmarcament teòric de la proposta, i una segona, on predomina en el discurs l'exemplificació i la reflexió sobre experiències educatives.

L'obra s'enceta amb una breu reflexió sobre el seu caràcter, on es justifica el treball col·lectiu d'ensenyants de diferents nivells educatius que units per un llenguatge comú tracten de demostrar que és possible, i fins i tot molt convenient, fer arribar a l'escola el llenguatge cartogràfic lligat a una concepció sistèmica d'interpretació de l'organització de l'espai. És en aquest